

Biologista monimuotoisuutta koskeva YK:n yleissopimus – Biodiversiteettisopimus

Biologista monimuotoisuutta koskeva YK:n yleissopimus (Convention on Biological Diversity, CBD) hyväksyttiin Rio de Janeirossa 1992. Maailmanlaajuisessa kestävä kehityksen huippukokouksessa Johannesburgissa 10 vuotta myöhemmin yli 150 maan päämiehet vahvistivat, että yleissopimus on maapallon biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen tärkein väline.

Tällä hetkellä 190 maata, mukaan lukien kaikki Pohjoismaat, on sopimuksen osapuolia.

Biologinen monimuotoisuus

Biologisella monimuotoisuudella eli biodiversiteetillä tarkoitetaan kasvien, eläinten ja mikro-organismien monimuotoisuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja myös lajien sisäistä geneettistä monimuotoisuutta.

YK:n vuosituhannen ekosysteemi-arviointi vuodelta 2005 (Millennium Ecosystem Assessment) osoittaa ihmisten aiheuttaneen viimeisten 50 vuoden aikana suurempia ekosysteemien muutoksia kuin milloinkaan aikaisemmin ihmiskunnan historiassa. Lajien sukupuutonopeus on kohonnut 50–100 -kertaiseksi luonnollisesta. Tärkeimpiä syitä luonnon monimuotoisuuden köyhtymiseen ovat elinympäristöjen tuhoutuminen, haitalliset tulokaslajit, kestämaton luonnonvarojen hyödyntäminen, ilmastonmuutos ja saastuminen. YK:n raportti korostaa biologisen monimuotoisuuden merkitystä ihmiskunnan säilymiselle, varallisuudelle, hyvinvoinnille ja viihtyisyydelle.

2010-tavoite

Kestävä kehityksen huippukokouksessa (2002) biodiversiteettisopimuksen osapuolet päättivät hidastaa merkittävästi ihmistoiminnan seurauksena tapahtuvaa biologisen monimuotoisuuden häviämistä vuoteen 2010 mennessä. EU on päättänyt vielä tiukemmasta tavoitteesta. Monimuotoisuuden hupeneminen on tarkoitus saada pysäytettyä kokonaan, eikä vain hidastamaan.

Sopimuksen tavoite ja toteutus

Biodiversiteettisopimus toteaa ihmisen olevan osa luontoa ja oikeutettu hyödyntämään luonnonvaroja. Samalla on kuitenkin seurattava hyödyntämisen vaikutuksia ekosysteemeihin. Sopimuksen tarkoituksena on suojella biologista monimuotoisuutta, varmistaa luonnonvarojen kestävä käyttö ja varmistaa, että geneettisen monimuotoisuuden hyödyntämisestä saatava tuotto jakautuu oikeudenmukaisesti.

Sopimuksen osapuolilla on velvollisuus laatia biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategia ja toimintaohjelma ja raportoida sopimuksen toimeenpanosta. Sopimus velvoittaa mm. suojelualueiden perustamiseen ja ylläpitämiseen, uhanalaisten lajien ja populaatioiden suojeluun ja biologisen monimuotoisuuden seurantaan. Suojelualueista on tarkoitus muodostua kattava verkosto, jossa 10 % jokaisen luontotyyppin pinta-alasta olisi suojeltu. Tavoitetta ei usean luontotyyppin osalta ole vielä saavutettu.

Rikkailla mailla on sopimuksen mukaan vastuu köyhien maiden auttamisesta sopimuksen toteuttamisessa sekä taloudellisesti, että teknologiansiirron avulla. Tätä kautta myös Pohjoismailla on velvollisuus auttaa maita, joiden kanssa niillä on kehitysyhteistyötä.

Biodiversiteettisopimusta toteutetaan kansallisesti ja sopimuksen osapuolina olevien yhteisöjen (esim. EU) tasolla lainsäädännön ja muun ohjauksen avulla.

Convention on
Biological Diversity

Geenivarat ja ekosysteemipalvelut

Geenivaroilla on suuri taloudellinen merkitys mm. bioteknologian, lääkkeiden, kosmetiikan, viljelyn ja jalostuksen raaka-aineina. Arviolta noin 40 % maailmantaloudesta perustuu biologisiin tuotteisiin ja prosesseihin, joita maapallon ekosysteemit tuottavat ihmiskunnalle ns. ekosysteemipalveluina.

Suurin osa geneettisestä monimuotoisuudesta on kehitysmaissa, mutta teknologia, jolla näitä luonnonvaroja voidaan hyödyntää kaupallisesti on teollisuusmailla. Sopimuksessa kannustetaan kehittämään mekanismeja, jotka varmistavat geenivaroista saatavien hyötyjen oikeudenmukaisen jaon.

Alkuperäiskansat ja perinnetieto

Biodiversiteettisopimuksessa on perinteisin tavoin eläviä alkuperäiskansoja ja paikallisyhteisöjä koskeva erityinen työohjelma. Ohjelman mukaan alkuperäiskansojen tietoa biologisesta monimuotoisuudesta ja tapoja käyttää sitä kestävästi tulee kunnioittaa. Tiedon käytöstä saatu hyöty tulee myös jakaa oikeudenmukaisesti.

Tiedotus ja yleinen tietoisuus

On tärkeää, että ihmiset ymmärtävät biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen välttämättömyyden. Biodiversiteettisopimukseen liittyessään jäsenmaat ovat ottaneet vastuulleen tiedottaa kansalaisilleen eliölajien ja elinympäristöjen merkityksestä. Jokaisella maalla tulee olla tiedonvälitysjärjestelmä (Clearing-House Mechanism, CHM) biodiversiteettitiedon välittämistä varten. Biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön tulee myös sisältyä eriasteisiin viestintä-, koulutus ja kasvatusohjelmiin.

Sopimuksen organisaatio

Biodiversiteettisopimuksen organisaation tärkeimmät elimet ovat osapuolten kokous (Conference of the Parties, COP), sopimuksen toimeenpaneva sihteeristö (CBD Secretariat) sekä tieteellisiä ja teknisiä neuvoja antava elin (Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice, SBSTTA). COP kokoontuu osapuolikokoukseen kahden vuoden välein ja päättää mm. sopimuksen ja pöytäkirjojen mahdollisista muutoksista, käy läpi uutta tutkimustietoa ja päättää sopimukseen liittyvästä raportoinnista ja kehittämistarpeista.

Bioturvapöytäkirja (Cartagenan pöytäkirja)

Tammikuussa 2000 sopimusosapuolet solmivat lisäsopimuksen, bioturvapöytäkirjan eli Cartagenan pöytäkirjan, joka koskee eläviä muuntogeenisiä organismeja (LMO). Sopimuksen on määrä varmistaa riittävä ympäristönsuojelu siirrettäessä eläviä muuntogeenisiä organismeja yli valtioiden rajojen, ja myös käytettäessä niitä kansainvälisesti esim. viljelyyn ja jalostukseen.

COP 9

Biodiversiteettisopimuksen yhdeksäs osapuolikokous pidetään Bonnissa 19.–30.5.2008. Kokouksen pääaiheet ovat maatalousympäristön ja metsäluonnon monimuotoisuus, haitalliset tulokaslajit, ekosysteemilähestymistapa, kannustimien kehittäminen, maailmanlaajuinen kasviensuojelustrategia, edistyminen 2010-tavoitteen ja vuosituhattavoitteiden saavuttamisessa sekä taloudelliset voimavarat ja mekanismit. Näiden teemojen lisäksi käsitellään myös muita aiheita. Pohjoismaisesti erityisen kiinnostavia aiheita ovat mm:

- suojelualueet
- luonnon monimuotoisuus ja ilmastonmuutos
- sisävesien luonnon monimuotoisuus
- merien ja rannikoiden luonnon monimuotoisuus
- saarien luonnon monimuotoisuus
- viestintä, koulutus ja yleinen tietoisuus

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismaat ovat Pohjoismaiden ministerineuvoston johdolla kehittäneet Pohjoismaisen geenivarastrategian. Yhteistyön tarkoituksena on vahvistaa geneettisen monimuotoisuuden säilyttämistä ja kestävää hyödyntämistä koskevaa työtä maa- ja metsätaloudessa, kalastuksessa sekä elintarviketuotannossa. Yhteistyö auttaa osaltaan toteuttamaan biodiversiteettisopimuksen geenivarojen saatavuutta ja oikeuksia koskevia tavoitteita.

Pohjois-Euroopassa on myös käynnistetty haitallisia tulokaslajeja koskeva yhteistyöhanke (NOBANIS), jossa kaikki Pohjoismaat ovat mukana. Hanke kattaa sekä meren että makean veden ja maan ekosysteemit. Se on tuottanut mm. tietokannan tulokaslajeista, luettelon tulokaslajeihin liittyvästä sääntelystä, kirjallisuustietokannan ja tietolehtisiä useista haitallisista tulokaslajeista. Hankkeella on myös hyvät yhteydet alueellisiin ja maailmanlaajuisiin verkostoihin sekä muihin haitallisiin tulokaslajeihin liittyviin hankkeisiin.

Lähteet:

- Convention on Biological Diversity (with annexes). Concluded at Rio de Janeiro on 5 June 1992.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto 2006: Rikkaampi tulevaisuus – 13 yleissopimusta luonnon ja kulttuuriympäristön hyväksi. TemaNord 2006:562.
- Ulkoasiainministeriö 2007: Kansainväliset ympäristösopimukset ja Suomen kehityspolitiikka 2007.
- Phillips, B. & Jones, T. 2007: "Mountains to the sea" – "Ridge to reef". Implementation Framework for the Convention on Biological Diversity's cross-cutting programmes of work. WWF.
- www.cbd.int

